

ОБРАЗ ОФІЦЕРА УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ У ВІЗІЇ ПРОВІДНИХ ДІЯЧІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 рр.

[Людина і техніка у визначних битвах світових воєн ХХ століття: Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції 17 – 17 червня 2017 року. – Львів: НАСВ, 2017. – С.120-121.

]

Усвідомлення значення військового фактору в національно-державному будівництві відбулось не одразу, а прийшло після поразки УНР Центральної Ради. Лише взимку 1918 р. у державного керівництва викристалізувалася більш чітка візія програми національного військового будівництва, а відтак ролі у ньому офіцерського корпусу. На початках він мислився як кадр інструкторів, котрий мав проводити вишкіл міліційної армії, що формував уряд УНР.

Офіцер ототожнювався із обслуговуючим персоналом, який наймається державою і від якого вимагається лише сумлінне виконання покладених на нього професійних обов'язків.

Першим концептуальні погляди на роль офіцера в Українській армії та державі загалом висловив глава УНР М. Грушевський. Він закликав зосередити суспільну увагу на «культуру армії» у сенсі перетворення її «на сторожу» добробуту нації, її соціальних гарантій і демократичних свобод. Звідси випливали і вимоги, що ставились перед кадровими офіцерами. У його баченні – це еліта нації, а не звичайні технічні функціонери позаяк їхню основу мають складати елементи ідейні, культурні, інтелігентні із достатньо високим, як спеціальним так і загальним освітнім цензом. Матеріальних статус офіцера має бути адекватним його суспільному становищу.

Подібних поглядів дотримувався С. Петлюра. Він наголошував, що моральні чинники є психологічною базою і полегшують реалізацію технічно-організаційних заходів оборонного характеру, категорично виступав проти втягування офіцерського корпусу у внутріполітичну боротьбу.

У баченні С. Петлюри офіцери – це професіонали, які повинні орієнтуватись у найважливіших трендах розвитку світової військової думки, бути ознайомленими з найкращими працями у цій галузі. Отже, український офіцер має бути інтелектуально розвинутою особистістю з належною фаховою освітою. С. Петлюра, наголошуючи на потребі піднесення престижу офіцера в українському суспільстві, однак відкидав його кастовий характер.

Цілісний погляд на особистість офіцера Української армії подав генерал В. Петрів. Він доводив, що у суспільстві належить творити культ пошани до офіцерів оскільки оточення військових професіоналів ореолом подвижників за інтереси народу та захисників нації підносить не лише войовничість армії але й цілого людського колективу, «є одним із могутніх засобів психологічної підготовки до війни». Високо оцінюючи значення офіцерського корпусу в українському суспільстві, він по-новаторському ставив проблему щодо принципів його формування. У демократичній Українській державі офіцери не повинні складати окремої касти-класу з особливими привілеями бо це

перетворить їх у знаряддя реалізації політики правлячої верхівки і відштовхуватиме найосвіченіший і найактивніший елемент від здобуття військової кар'єри. Україна, формуючи свій офіцерський корпус, не може брати за взірєць також практику царської Росії, у якій правлячий режим для того аби поповнити офіцерські кадри відкрив доступ до них «напівосвіченому елементу, і тоді ці напівосвічені офіцери, почуваючи надані їм привілеї користали з них в некультурний спосіб». При цьому, наголошує генерал, «в більшості держав привілейованість офіцерів полягала здебільшого не в гарному їх матеріальному забезпеченню, а в наданню їм прав, які задовольняли їх пиху». Підвищення матеріальної винагороди офіцерам також не виправить становища, бо тоді привілейований та ще з добрими грошима забезпечений «молодий чоловік у військовій уніформі хутко йшов по похилій площині..., з'являючись аморальним прикладом для підлеглих і викликаючи до себе зневагу з боку суспільства, яке тому й уникає вступу до офіцерської служби».

Попри демократичний характер, Українська держава все ж зобов'язана формувати новий офіцерський корпус. Для цього пропонувалось аби вона створила для офіцерів такі умови служби і побуту, які б відповідали тим соціальним стандартам, якими користується більшість населення країни.

Кандидат в офіцери Української армії повинен володіти належним освітнім цензом, не нижчим від рядового військовика. Майбутні офіцери не мають здобувати освіту ізольовано від цивільних, а в єдиній школі (університеті чи політехніці), а спеціальні фахові знання на військовому факультеті того ж навчального закладу.

Для популяризації серед суспільства офіцерської служби належить формувати її привабливий образ.

Система підвищення у рангах повинна базуватися на підставі результатів іспитів кандидатів, а також включати проходження служби рядовим до отримання звання підстаршини.

Традиційних поглядів щодо офіцерського корпусу дотримувався гетьман П. Скоропадський. Для нього офіцер – передусім фахівець своєї справи, з усталеними моральними переконаннями, які прищепили йому у військових навчальних закладах – це «любов до батьківщини, до армії».

Переважаючою у середовищі чільних діячів Української революції 1917-1921 рр. була думка про потребу кардинальної зміни як засад підготовки офіцерів, так і їх суспільного статусу у напрямку демократизації та максимального зближення із суспільством. Це простежується насамперед у поглядах В. Внниченка, М. Шаповала, і в поміркованіший спосіб у генералів О. Удовиченка, почасти М. Капустянського, В. Куца, М. Омеляновича-Павленка. Останній, зокрема звертав увагу на психолого-педагогічні навички, якими повинен володіти офіцер, щоб застосовувати їх у виховній роботі, особливо серед юнаків, які призвані на службу в армію.

Підсумовуючи, можна ствердити, що у баченні провідних учасників Української революції 1917-1920 рр. особистості офіцера Української армії повинні бути притаманні такі риси:

- високі моральні якості, які навіть у певному сенсі домінують над іншими;

- демократичний характер, зв'язок із народом, недопустимість кастової заскорузлості;
- відповідний моральний й адекватний йому матеріальний статус у суспільстві;
- професіоналізм, що спирається не лише на фахові але й на ґрунтовні загальноосвітні знання;
- здобуття чергових вищих рангів не шляхом протекціонізму, а через прозору систему встановлених законом механізмів;
- патріотизм і водночас неутручання у внутріполітичну боротьбу в державі.

Загалом, якщо оцінювати позицію української військової думки періоду Національної революції 1917 – 1921 рр. у дискусії, яка велась у першій чверті ХХ ст. стосовно співвідношення військово-технічного і людського факторів у війні, то вона їх не протиставляла й не примикала ні до консервативного ні до прогресивного напрямків. Надаючи пріоритет моральним якостям особистості офіцера, вона розглядала їх як підґрунтя для опанування ним військово-технічними засобами сучасної військової справи.